

BES Vene impeeriumi kõrgeima kohtu Valitseva Senati praktikas. Eestimaa kubermangu kohtuasjad kuni 1889. aasta kohtureformini

Prof Marju Luts-Sootak

Tartu Ülikooli õiguse ajaloo õppetooli juhataja

1. Balti eraõiguse kodifikatsiooni aastast 1864 ehk BES on uuritud ja uuritakse olulise seadusandliku mälestisena. Enamasti on tähelepanu all seadustik ise: selle eeskujud ja allikad; sisulised, õiguspoliitilised ja normitehnilised lahendused; koht teiste kaasaegsete kodifikatsioonide kontekstis jms. Hoopis vähem on pööratud tähelepanu küsimusele BES rollist kehtiva seadusena kohalikus õiguskorras.
2. Ettekandes keskendutakse BES rakendamisele Vene impeeriumi kõrgeima kohtu, Valitseva Senati praktikas alates BES kehtestamisest 1865 kuni Läänemereprovintside kohtureformini 1889. See on aeg, mil uut seadustikku pidid hakkama rakendama traditsioonilised, rüütelkondade komplekteeritavad kohtud.
3. Erinevalt Liivi- ja Kuramaast oli Eestimaa kubermangus kohtunike ja assessorite valimine üksnes rüütelkonna „omavalitsuse“ ala – valida sai vaid rüütelkonna liikmeid ja rüütelkonna valik ei vajanud ühegi riikliku võimukandja kinnitust. Selles kontekstis on tihti ka väidetud, et just 19. sajandi reformide ajal osutusid just Eestimaa rüütelkond ja selle asutused konservatiivse seisuslikkuse kantsiks.
4. BES on seadustik, kus modernse kodifikatoorse tehnikaga kinnistati tihti ka eelmodernsed eraõigussisud ja institutsioonid. Modernseks peetakse nt. omandi ja valduse selget eristamist ning iseseisva valduskaitse sätestamist, samuti võlaõiguse (BESs küll „nõudmiste õigusena“; 4. rmt.) eraldamist asjaõigusest jm. Samas sätestas BES terve hulga eelmodernseid omandi käsutamise piiranguid, sidus rüütlimõisate omandiga mitmed õigused ja eesõigused, lubas ja soodustas majoraatide e. fideikomisside asutamist jne.
5. Ettekandes keskendutakse kinnisvaraõigusega seotud kohtupraktikale, küsides selle järele, kas kõrgeima kohtusinstantsini jõudnud vaidlustes jäid prevaleerima seadustiku modernsed või eelmodernsed karakteristikud.